

цями; закріплення постійних контрольних функцій, що виконуються окремими фахівцями; визначення періодичності разових контрольних дій, таких як вивірка розрахунків, тематичні перевірки, участь у проведенні інвентаризацій і т.п. При визначенні ролі внутрішньогосподарського контролю і напрямів його розвитку в управлінні необхідно виходити з того, що сама система управління є провідним елементом господарського механізму, а система внутрішньогосподарського контролю — складовою ланкою, що забезпечує його.

Тому прогресивний розвиток внутрішньогосподарського контролю варто моделювати за такими напрямками: підсистемам (виділення підсистем і визначення масштабів охоплення об'єктів контролю); основним категоріям (визначення змісту, форми і її структурних елементів); основам і інструментарієм функціонування (установлення технології та механізмів розвитку). Це дозволить проектувати рішення науково-практичних проблем і організувати внутрішньогосподарський контроль на підприємствах так, щоб він вирішував поставлені перед ним завдання і виконував запропоновані функції з метою підвищення ефективності управління самим підприємством і сегментами його діяльності.

УДК 629[005.584+657]

Галина Булат,
к.е.н., доцент кафедри фінансів,
обліку та аудиту, ХКТЕІ

АУДИТОРСЬКИЙ РИЗИК ЗА УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

Економічні перетворення, що відбулися в Україні, розбудова ринкових відносин, зумовлює необхідність впровадження досконалої функціональної організації на всіх рівнях управління. Зокрема, це стосується такої важливої функції управління, як внутрішній контроль, а також його форми — внутрішнього аудиту. Як зазначають науковці та практики, наявність ефективного внутрішнього аудиту на підприємствах стане невід'ємною складовою його успішного розвитку в умовах швидких змін зовнішнього середовища, підвищення складності процесів управління, розподілу функцій володіння та управління бізнесом. Наскільки

при цьому внутрішній аудит стане корисним, залежить від завдань, які будуть перед ним поставлені, чіткого визначення його основних етапів, інформаційного забезпечення, методики проведення.

Широке застосування комп'ютерної техніки та сучасних інформаційних технологій зумовило потребу вивчення методики проведення внутрішнього аудиту на підприємствах в умовах функціонування автоматизованих інформаційних систем. Важливим моментом при проведенні автоматизованого аудиту є визначення аудиторського ризику. Єдиної методики визначення аудиторського ризику немає. Вона, як правило, розробляється кожною аудиторською фірмою або окремим аудитором відповідно до умов конкретної перевірки. З цією метою створюються так звані моделі аудиторського ризику, які постійно удосконалюються. Вибираючи методику визначення аудиторського ризику та його допустиму величину, необхідно врахувати конкретні умови перевірки, її термін, характер діяльності клієнта, компетентність і кваліфікацію аудитора та інші фактори. Для визначення ризику можна використовувати як матричну, так і факторну модель. На нашу думку, для визначення аудиторського ризику при проведенні аудиту на підприємствах за умови автоматизованої обробки даних, доречно використати факторну модель на основі моделі, розробленої Дж. Робертсоном. Дана модель уже використовувалась для розрахунку аудиторського ризику доктором економічних наук, професором В.С. Рудницьким, але в ході перевірки бухгалтерського обліку за ручної форми обробки інформації. Ми пропонуємо використання даної моделі для визначення аудиторського ризику під час проведення внутрішнього аудиту на підприємствах за умови використання інформаційних технологій. Факторна модель визначення аудиторського ризику передбачає послідовне виконання таких дій: проведення анкетного опитування експертів з метою визначення факторів, які можуть суттєво впливати на елементи моделі; проведення експертної оцінки вагомості кожного чинника у часткових моделях; складання робочих таблиць; визначення аудиторського ризику.

На першому етапі було спеціально відібрано групу з 20 експертів, до якої увійшли працівники аудиторських фірм у Хмельницькій області. Потім за методом «мозкової атаки» визначено групи факторів, які справляють найбільший вплив на ризик системи внутрішнього контролю, ризик системи обліку та ризик не виявлення помилок аудитором. Отриманий перелік факторів систематизовано у спеціальних таблицях за видами ризику, після визна-

чено кількість поданих експертами голосів за кожен чинник. Наступний етап включає дослідження і експертну оцінку вагомості обраних факторів, яку здійснюємо за кожним фактором у балах таким чином, щоб сума балів усіх факторів дорівнювала 100. Потім розраховуємо середню оцінку (в балах) і визначаємо коефіцієнт вагомості $Kв(i)$ для кожного i -го фактора, що впливає на РО, РК і РВ. Для того, щоб отримати фактичні оцінки щодо кожного фактора, необхідно скласти спеціальні таблиці-анкети, в яких величини ризиків за певними критеріями слід поділити на три категорії: високий ризик, середній і низький. Відповідно до цих категорій визначаються відносні фактичні оцінки $Ов(i)$ кожного i -го фактора впливу на відповідний елемент аудиторського ризику — АР. Абсолютну фактичну оцінку $Оа(i)$ кожного i -го фактора розраховують, помноживши відносну оцінку $Ов(i)$ на коефіцієнт вагомості відповідного фактора $Кв(i)$, а фактичну оцінку $Оф$ можна вираховувати за формулою:

$$Оф = \sum_{i=1}^n Оа(i) = \sum_{i=1}^n Ов(i) \times Кв(i), \quad (1.1)$$

де n — кількість факторів оцінки відповідного елемента аудиторського ризику (РО, РК і РВ).

Для здійснення розрахунку за значення АР обираємо послідовно три константи: 0,01; 0,05; 0,1. Значення показників РО та РК є змінними, які підлягають впливу різних факторів. Шляхом проведення розрахунків модель аудиторського ризику можна подати у такому вигляді:

$$РВ = АР/РО \times РК \quad (1.2).$$

Використовуючи таку модель, у результаті аналізу розрахунки показали:

$$\begin{aligned} РВ (АР = 0,01) &= 0,014; РВ (АР = 0,05) = 0,068; \\ РВ (АР = 0,1) &= 0,137. \end{aligned}$$

Таким чином, ризик не виявлення має становити лише 1,4 %, якщо вимоги до аудиторського ризику є дуже високі ($АР = 1$ %). Відповідно за середніх і низьких вимог до аудиторського ризику, ризик не виявлення може становити 6,8 % і 13,7 %. Розрахований показник дозволяє регулювати обсяг вибірки та глибину дослідження. Отже, проблеми щодо організації та проведення комп'ютеризованого аудиту можна вирішити за умови розробки конкретних напрямків автоматизації аудиту, а саме розробити єдині ме-

тодологічні основи обробки та узагальнення інформації при застосуванні аудиторських комп'ютерних програм; визначити загальні основні принципи формування та використання комп'ютерних аудиторських програм; при визначенні аудиторського ризику застосовувати факторну модель.

УДК 005.935

Ганна Булкот,
к.е.н., доцент кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ І ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРЬСЬКОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ

Внутрішньогосподарський контроль є невід'ємним елементом системи управління підприємством. Внутрішньогосподарський контроль — це сукупність організаційних, управлінських і методичних рішень, прийнятих керівництвом економічного суб'єкта в якості засобів для впорядкованого і ефективного ведення господарської діяльності. Засоби контролю розуміються як складові частини системи внутрішньогосподарського контролю, встановлені керівництвом економічного суб'єкта на окремих напрямках і ділянках господарської діяльності для забезпечення надійного і ефективного його управління. Отже, зниження ефективності контрольних заходів і системи контролю у цілому негайно позначиться на якості і результативності управлінської діяльності. Практичні дії керівництва підприємства спрямовані на встановлення і підтримку ефективного рівня системи внутрішньогосподарського контролю на підприємстві. Тому, правильно оцінити ефективність системи внутрішньогосподарського контролю можна з позиції оцінки впливу на фінансові ризики, що визначають суми збитків на підприємстві. Система внутрішньогосподарського контролю виступає у ролі своєрідного бар'єру, що забезпечує зниження збитку від настання ризикової події.

Перш ніж приступити до оцінки ефективності і дієвості системи контролю на ризики підприємства, необхідно виділити в особливу категорію поняття ризику в самій системі внутрішньогосподарського контролю. Вміння передбачати ризики, пов'язані із здійсненням контрольної діяльності, правильно встановити їх